

**Dissertantın elmi rəhbəri - Şura üzvü, əməkdar elm xadimi, tarix elmləri doktoru, professor ABUZƏR XƏLƏFOV:**

Mən Knyaz Aslanın dissertasiya işi haqqında çox geniş rəy yazmışam. Həmin rəy dissertantın şəxsi işinə əlavə edilib. Bununla yanaşı mən dissertasiya işinin müəllifi, bugünkü müdafiənin səbəbkarı, dissertant haqqında fikirlərimi sizə nəzərinizə çatdırmaq istədim.

Birincisi, mövzunun aktuallığı barədə. Bədii ədəbiyyatın şəxsiyyətin formalaşmasında rol problemi dünya elmi ədəbiyyatında araşdırılmış və sübuta yetirilmişdir. Bunu təzədən sübut etməyə ehtiyac yoxdur. Ancaq bu dissertasiya işinin əhəmiyyəti ondadır ki, bədii ədəbiyyatın insanın formalaşmasına təsiri məsələsi kitabxanalarda necə yerinə yetirildiyini meydana çıxarır. Əsas məsələ budur. Mən sizin hər birinizə ürəkəçikliyi ilə demək istəyirəm ki, bu gün elmə gələn dissertantın yüksək elmi və ümumi dünya-görüşə malik olması, yaxşı ədəbiyyatçı, yaxşı şair, yaxşı yazıçı səviyyəsində insan kimi püxtə əşməsi bu problemi həll etməyə çox böyük imkan verir. Mən də çox razı qalmışam ki, belə bir mövzunu tapıb yeni təfəkkürlü bir mütəxəssisə verməyi bacarmışam. Bu, çox mühüm məsələdir. Çünki bu gün müstəqil Azərbaycan üçün, bütün cəmiyyət üçün yüksək səviyyəli insanlar yetişdirilməlidir.

Sosializm dövründə Bakıda yeni insanın formalaşdırılması, yeni insanın yetişdirilməsi məsələsinə, şəxsiyyətin mənəvi tərbiyəsinə həsr olunmuş böyük konfranslar keçirilirdi. İndi bizim müstəqil dövlətimiz, müstəqil dövlətçiliyimiz var. Bizim indiki insanlar keçmiş üzəndən "beynəlmilətçi" insanlar deyil. Biz o zaman insanları necə tərbiyə edirdik? İndi həmin tələblər yoxdur. Görək biz vətəndaşlarımızı milli ideologiya ruhunda, milli mənəvi dəyərlər ruhunda tərbiyə edək.

Milli ideologiyanın bünövrəsi çox qədimlərdən keçib gəlir, folklorumuzdan başlayır, klassiklərimizdən bu günə qədər davam edir. İndiki dövrdə müasir insanı tərbiyə edəndə nəyi və necə tövsiyə etmək lazımdır? Bu mühüm prosesi necə aparmaq lazımdır? Kitabxanaları necə formalaşdırmaq lazımdır? Bəşəriyyət artıq sübut edib ki, kompüter texnikası nə qədər inkişaf etsə də kitabsız cəmiyyət olmayıb və olmayacaqdır. Yazıcsız cəmiyyət olmayıb və olmayacaqdır. Bütün tərbiyə prosesi buradan keçir. Ona görə də görək bizim millətimiz bugünkü milli ideologiyamıza, milli mentalitetimizə uyğun ədəbiyyatı təbliğ etməyi bacarsın. Bunun üçün daha lazımlı, daha vacib bədii ədəbiyyat nümunələrini məqsədmüvafiq şəkildə seçmək lazımdır. Ona görə də Knyaz müəllim öz əsərində birinci növbədə kitabxanaların fondunun formalaşmasını nəzəri cəhətdən əsaslandırıb. Gəlin açıq danışaq. İndiki zamanda kimin pulu varsa, çox səviyyəsiz bədii əsərlər, şəhər çap etdirir və onu yüksək səviyyədə təqdim edir. Ancaq mən bir

oxucu kimi, bir mütəxəssis kimi deyirəm ki, belə kitabları kitabxana fonduna daxil etmək lazım deyil. Çünki belə mənasız və məzmunuz kitablar xalqımıza xeyir vermir. Məhz buna görə də hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev bu yaxınlarda klassik ədəbiyyatımızın latın qrafikasında çap olunması haqqında sərəncam verdi. Azərbaycan klassik ədəbiyyatı hazırda cəmiyyətimizdə yeni insanın – yeni milli ideologiyaya malik, milli ruha malik insanın formalaşmasında böyük rol oynayan mühüm bir vasitədir. Lakin kitabxanalarımızda həmin ədəbiyyat yoxdur. Yeni nəsil kiril əlifbasını oxuya bilmədiyinə görə kitabxanalarımızın fonduna müntəzəm olaraq mütləq latın qrafikası ilə yazılmış kitablar daxil edilməlidir. Bu vacib məsələni dissertant tədqiqat işində çox yüksək səviyyədə açıb.

Bu dissertasiya işi bütün Azərbaycan kitabxanaçılarının stolüstü kitabına çevrilməlidir. Burada irəli sürülən nəzəri müddəalar təcrübəyə təbiiq olunmalı və Bakı Dövlət Universitetinin kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində bu tədqiqatı gələcəyini kitabxanaçıları olan tələbələr öyrənməlidirlər. Bu problemin əhəmiyyəti budur. Bunun birinci hissəsi bizim pedaqoqlarımız, filoloqlarımız, tarixçilərimiz, tərbiyə sahəsinin bütün mütəxəssisləri tərəfindən əsaslandırılıb. İkinci hissə isə ancaq Knyaz Aslanın gətirdiyi elmi yenilik əsasında həyata keçirilib. Bu cür tədqiqata respublikamızda çox böyük ehtiyac var.

Hörmətli iclas iştirakçıları! Hər birinizə bir daha açıq-rəklə deyirəm ki, bizim kitabxanaşünaslıq elminə çox güclü, ağıllı, cəsarətli bir elmi işçi - mütəxəssis gəlir, gözəl bir insan, istedadlı bir şair və yüksək zövqlü bir şəxsiyyət gəlir.

#### **Rəsmi opponet - Şura üzvü, pedaqoji elmlər doktoru, professor SƏRDAR QULİYEV:**

BDU-nun kollektivi bir qayda olaraq müzakirəyə yüksək səviyyəli dissertasiya işləri təqdim edir. Mən Abuzər müəllimə öz təşəkkürümü bildirmək istəyirəm ki, onun seçib yetişdirdiyi dissertantların müdafiəyə təqdim etdikləri tədqiqat işləri özlərinin yeniliyi, elmiliyi, orijinallığı və əhəmiyyəti baxımından fərqlənir. Bu mənada bugünkü dissertantdan və dissertasiya müdafiəsindən biz çox razı qalırıq.

Mən mətbuatda Knyaz Aslanın imzasına çox rast gəlmişəm. Bu dissertasiya işi mənə rəyə veriləndən sonra Knyaz müəllimə zəng vurub soruşdum ki, burada ad-familiyanız "Knyaz İlyas oğlu Aslanov" şəklində verilib, ədəbiyyat siyahısında da Knyaz Aslanın xeyli əsərinin adı göstərilib. Həmin Knyaz Aslan sizsinizmi? O cavab verdi ki, bəli, mənəm, mətbuatda bu imza ilə çıxış edirəm. Knyaz müəllimin bugünkü çıxışı da əsl mənada Aslan çıxışı oldu. Knyaz Aslan yüksək səviyyədə, yüksək məntiqlə dissertasiyanın mahiyyət və məzmununu özünəməxsus dillə çox yüksək şəkildə açıqladı.

Mən yazılı rəyimdə bəzi iradlarımı, daha doğrusu, arzularımı söyləmişəm. Əslində bunlara irad kimi baxmaq bir az insafsızlıq olar, çünki əsər

yüksək səviyyəli tədqiqat işidir. Mənim fikrimcə, Knyaz Aslanın dissertasiyası faydalı tədqiqat işidir. Onun namizədlik diplomunu elə Dissertasiya Şurasındaca vermək olardı.

#### **Rəsmi opponet - pedaqoji elmlər namizədi, dosent NADİR İSMAYİLOV:**

Doğrudan da bu günkü sessiyada çox ciddi bir problem müzakirə olunur. Bu əsər Knyaz Aslanovun onun uzun illər apardığı tədqiqatların uğurlu nəticəsidir. 2004-cü ilin yanvar ayında Azərbaycan prezidentinin imzaladığı sərəncam əsliində Knyaz Aslanovun aldığı elmi nəticələrin təcrübədə təbiiq istiqamətində, həyata vəsiqə alması yolunda yaşıl işıq yandırır. Çünki, birincisi, burda bədii ədəbiyyatın latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərinin həyata keçirilməsində, kiril əlifbasında olan klassik ədəbiyyatın, ən mühüm, dünya əhəmiyyətli əsərlərin kütləvi nəşrindən söhbət gedir. İkincisi, bu qiymətli ədəbi əsərlərin kitabxanaların fondlarına daxil olması mexanizmi göstərilir. Üçüncüsü, bu nəşrlərin kitabxanalara daxil edilməsinin maliyyə resursları müəyyən edilir. Nazirlər Kabinetinə tapşırırlar ki, həmin əsərlərin kitabxanaların fondlarına daxil olmasını təmin etsin. Bu baxımdan bu yüksək səviyyəli dissertasiyanı ən aktual tədqiqat işlərindən biri hesab edirəm və prezidentin sərəncamı ilə səsleşən bu tədqiqat işini nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsə istiqamətində rəsmi dövlət sənədi kimi qiymətləndirirəm.

Dissertasiyanın fəlsəfəsi, yeni arxitekturası da çox orijinaldır. O, tək-cə kitabxanaşünaslığın təməl prinsipləri ilə deyil, bütövlükdə fəlsəfə, psixologiya, pedaqogika, sciologiya elmlərinin qovşağında baxılan bir əsərdir. Burada yazıçı, kitab, kitabxana və şəxsiyyət problemi ustalıqla kitabxanaşünaslıq müstəvisinə gətirilib və dissertant bütün bu mühüm məsələləri lazımi şəkildə əhatə etməyi bacarıb.

Bütövlükdə Knyaz Aslanovun dissertasiya işi yüksək səviyyəli bir əsərdir, o, AAK-ın qarşıya qoyduğu bütün tələblərə cavab verir.

#### **Şura üzvü, akademik HÜSEYN ƏHMƏDOV:**

Bu gün müzakirəyə çıxarılmış dissertasiya işi çox mühüm problemlərdən birinə həsr olunmuşdur. Mövzunun aktuallığı ondadır ki, alim kitabxanada yetişir. Çox təəssüf ki, bu gün müxtəlif elm sahələrində çalışan gənclərimizin bir qismi kitabdan, mütləq uzaq düşüb. Biz pedaqoji elm sahəsi ilə əlaqədarıq. Sorğu əsasında müəyyənləşdirmişik ki, bu gün bəzi dissertantlar, aspirantlar heç M.F.Axundov adına Dövlət Kitabxanasını tanımırlar. Bu, çox dərin söhbətdir. Ona görə də çalışmaq lazımdır ki, aspirantlar, dissertantlar elmi tədqiqat apararkən kitabxanalarda işləsinlər. Kitabxana məsələsi çox mühüm məsələlərdən biridir. Bu sahədə kadr hazırlığı çox mühüm işdir. Buna kömək etmək bizim borcumuzdur. Çünki biz kadrı başqa yerdən gətirməli deyilik. Biz kadrları öz gənclərimiz arasında yetişdirməliyik, yetişən kadrlara da düzgün istiqamət verməliyik.

Bir faktı qeyd edim ki, N.Nərimanov 1919-cu ildə Həştərxanda maarif komissarı vəzifəsində çalışırdı. O, qısamüddətli kurslar açıb, yerli kadrlar hazırlayırdı. N.Nərimanov deyirdi ki, kadrları öz xalqımızın içərisində yetişdirməliyik. Bu, məsələnin bir tərəfidir. İkincisi, məsələ bundadır ki, Knyaz Aslanın tədqiq etdiyi problemin özü böyük problemdir. ümumi dünyagörüşün formalaşdırılmasında, elmi dünyagörüşün formalaşdırılmasında, gənclərimizin müstəqillik ruhunda tərbiyələndirilməsində, vətənpərvərlik, mənəvi saflıq, əxlaqi-mənəvi dəyərlər ruhunda yetişdirilməsində kitabxanaların rolu böyükdür. Amma çox təəssüf ki, bu məsələ diqqət mərkəzindən kənar qalır.

Bu gün Azərbaycanımız, dövlətimiz çox qüvvətlidir, çox qüdrətlidir, iqtisadi cəhətdən xeyli inkişaf etmişdir. Neftimiz də var, pambığımız da. Lakin bizim ən başlıca xəzinəmiz gənclərdir. Gənclərin inkişafına xüsusi fikir vermək lazımdır. Hazırda gənclərin inkişafı düzgün getmir. Bu mühüm məsələ nəzarətdən kənar qalmamalıdır.

Abuzər müəllimin elmi rəhbərliyi ilə hazırlanmış hazırkı dissertasiyaya bu mənada böyük əhəmiyyət verirəm. Gələcəkdə də biz bu sahəyə diqqəti gücləndirməliyik.

Bir məsələni də qeyd etmək istərdim. Biz namizədlik dissertasiyası müdafiə edəndə ağısaqqallarımızın hamısından məsləhət alırdıq. İndi isə çox qərribə vəziyyət yaranıb. Azərbaycanda namizədlik dissertasiyası müdafiə edən gənclər tanınmış mütəxəssislərdən geniş məsləhət almırlar.

Bu gün elmimizə Knyaz Aslanın simasında yetişmiş, yetkin bir oğlan gəlir. Onun dissertasiya işini yüksək qiymətləndirirəm. Mən buna çox seviniyəm, fəxr edirəm, ona uğurlar arzulayıram. Belə istedadlı cavanlara, belə qabiliyyətli gənclərə bizim çox ehtiyacımız var.

#### **Şura üzvü, pedaqoji elmlər doktoru, professor RƏFIQƏ MUSTAFAYEVA:**

Mən bu gün dissertasiya müdafiəsinin müzakirəsinə yığıldığımız Knyaz müəllim haqqında bir neçə kəlmə söz demək istəyirəm. Mən onunla ilk dəfə bizim Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunun pedaqogika kafedrasına gələndə tanış olmuşam. Mən Knyaz müəllimi ilk dəfə görəndə sevindim ki, nə yaxşı gənclərimizin arasında elmə can atan, alimlərə hörmət eləyən, onların qarşısında ədəb-ərkanla dayanan belə gözəl bir insan yetişir. Onun püxtələşməsində görkəmli alimimiz, dissertantın elmi rəhbəri, hörmətli professorumuz Abuzər Xələfovun böyük rolu var. Mən özüm də Bakı Dövlət Universitetinin yetirməliyəm və bununla fəxr edirəm.

Knyaz Aslanın dissertasiya işi yüksək səviyyədə yazılmış bir əsərdir. Onun tədqiqatı AAK-ın bütün tələblərinə cavab verir.

Üzümü Knyaz müəllimə tuturam: Bizim çox savadlı, qabiliyyətli, öz fənnini sevə-sevə tədris edən şöhrətli müəllimlərimiz var və siz onların fəaliyyətini də təqdir etməlisiniz. Mən şəxsən sizi canlı nümunə hesab edirəm. Siz hər hansı bir məktəbə getsəniz, şagirdlər sizi Qarabağ mü-

haribəsinin iştirakçısı kimi göz üstündə saxlayarlar, uşaqlar sizdən nümunə götürürlər. Müəllimlər gedib döyüşçü axtarmaz, elə sizi döyüşçü kimi öz şagirdlərinə təqdim edər. Mən xahiş edirəm elə bu gündən sonra siz məktəblərə gedin, təbliğat aparın. Siz kütləvi kitabxanalardan öncə, məktəb kitabxanalarına getməli, orada iş aparılmalıdır. Mən sizə inanıram.

Mən inanıram ki, Knyaz Aslan gələcəkdə çox gözəl bir kitabxanaşünas alim kimi yetişəcək, püxtələşəcək və öz elmi rəhbərinin səviyyəsinə qədər yüksələcək. Mən ona bu işdə uğur diləyirəm. Mən belə yüksək səviyyəli bir mütəxəssis yetişdirə bildiyinə görə universitet kollektivini və kitabxanaşünaslıq kafedrasını təbrik edirəm. Çox sağ olun!

#### **Şura üzvü, pedaqoji elmlər doktoru, профессор ТАТЯНА КАРАТИГИНА:**

Прежде всего я хочу сказать о том, что всех вас приветствует руководство Российской Государственной Библиотеки, бывшей библиотеки имени Ленина. Недавно эта библиотека отметила свой большой юбилей - 170 лет со дня основания. Незадолго до этого юбилея библиотека открыла «Зал восточной литературы», где имеется и литература на азербайджанском языке. Интересен тот факт, что данный зал открыт именно в том здании, где в 1930 году по решению Крупской был открыт первый и долгое время единственный специальный ВУЗ, который готовил кадры профессионалов для библиотеки. Только спустя 5 лет он изменил место своего пребывания и находится сейчас в одном из районов города Москвы. Так что можете себе представить, что вот этот прекрасный зал восточной литературы, находящийся в прекрасном здании содержит и вашу национальную литературу.

Кроме того, я хотела бы выразить глубокое удовлетворение тем фактом, что сегодня здесь присутствует с нашим диссертантом, героем торжества наш многоуважаемый Абузар Алиевич Халафов, который подготовил очередного ученого, вышедшего сегодня на защиту. У Абузар Халафова сегодня очередной своеобразный праздник. Дело в том, что Абузар Халафов является академиком Международной Академии Информатизации, которая 1 марта будет отмечать 10 лет со дня своего основания. На днях в отделении информатизации Российской библиотеки вышел специальный сборник, посвященный этому событию. В этом сборнике мы видим, что данное отделение библиотеки составило список членов Международной Академии Информатизации. Бюро объединило 60 персональных членов академии, из них - 30 ученых действительных членов академии. И вот из этих 30 действительных членов академии на первом месте находится профессор Абузар Халафов. Среди членов академии, признанными мировым профессио-

нальным сообществом ученых, на первом месте стоит ученый из Азербайджана Абузар Алиевич Халафов.

Я скажу несколько слов по поводу диссертации, которую мы обсуждаем сегодня. Я бы хотела сделать по данному вопросу несколько выводов и с ними вас ознакомить. Но прежде всего я должна отметить, что данная диссертация, которая написана талантливым соискателем Князем Асланом, входит в число выполненных диссертационных работ под руководством профессора Абузара Халафова.

Первый вывод. Данная диссертация как бы продолжает изучение вопросов, синтезируя накопленный опыт и органически входит в круг тех исследований, которые уже были сделаны.

Вывод второй заключается в следующем: данная диссертация заняла свою нишу, она изучила, раскрыла вопросы, которые ранее не поднимались диссертантами. Но я, все-таки позволю себе еще раз повторить: было бы замечательно, если бы диссертант придерживался международной терминологии. Есть слово – публичные библиотеки, ЮНЕСКО это признает, есть слово – научные библиотеки и, наверное, была бы более корректно выразиться так, чтобы не обидеть ни ту, ни другую стороны и быть максимально справедливым. Было бы более справедливо и правильно сказать об универсальных крупных библиотеках Азербайджана. Да, тогда бы это утверждение звучало бы корректно. Тем не менее, рассматривая и выдвигая этот тезис, еще раз повторяю, что данный диссертант занял свою нишу, он сделал то, что ранее его предшественники не делали, что является основным требованием признания диссертации состоявшимся научным трудом.

Третий вывод. Достоинство диссертации состоит в том, что диссертации не констатирует конкретные факты, не перечисляет эти факты, не дает сумму каких-то примеров. Диссертация объясняет почему то или иное событие произошло, что явилось причиной, данного события и т.д. Вот это очень важный момент. Автор выступает с философских позиций, ищет причину, он показывает следствия, которые эта причина порождает. Он говорит, как разрешить противоречия. Мне хотелось отметить, что в данной диссертации очень сильна методология диссертанта. Он использовал все достижения мировой философской мысли, работа ориентирована на приоритет общих человеческих ценностей. В этом заключается основная ценность данной диссертации. Князь Аслан в своей работе очень умело применил основные законы, принципы и категории философской науки. Это говорит о высоком уровне научного мышления диссертанта.

Четвертый вывод состоит в том, что данные исследования очень актуальны по тематике.

Далее, уважаемый академик Гусейн Азмедов в своем замечательном выступлении очень правильно отметил, что будущее людей определяет молодежь. Я совершенно с ним солидарна. А русский педагог Макаренко вообще говорил, что воспитывал молодежь, детей, мы воспитываем будущее нации. И действительно, книга играет в этом воспитании ведущую роль и те положения, которые выдвигает диссертант, тоже способствуют тому, чтобы молодежь была готова к решению тех задач, которые стоят перед нацией. И мне кажется, что в данном случае очень правильно было бы вспомнить слова Пушкина, которые он сказал в "Капитанской дочке", где так сказать, рассматривается как исторической фэн история Пугачевского бунта. Он сказал следующее: «Лучшее и простейшее изменение сути дел, которое происходит от улучшения нравов, без всяких сильных потрясений.»

И вот в этом – мотив всей этой работы. И мне кажется это чрезвычайно важно.

И наконец, последний вывод. Работа эта видится очень интересной, перспективной на сегодняшнем фоне решения задач в организации общества, создании глобального общества. Понятно, что один из важных путей создания этого общества – это диалог культуры, диалог не технологий, не техники, диалог не соревнования в области каких-то проделанных научно-технических открытий, а диалог культур, который дает взаимопонимание отождествления себя с другими народами по пути к прогрессу. Автор довольно хорошо показывает следующие моменты. Действительно главные задачи видятся ему в нахождении того узкого пути между глобализацией и сохранения в нем активной индивидуальной личности.

Мне бы хотелось в конце заключения сказать о том, что вчера мы посетили с хорошими друзьями замечательный музей Сергея Есенина в окрестностях Баку – в поселке Мардакани. Есенин в начале XX века говорил азербайджанским друзьям, что я ваш брат, а я говорю, что я ваша сестра из Севера. И мне кажется, что объединение людей, их согласие душевное – наверное единственный путь, который может привести народы к миру, пониманию, взаимопомощи, согласию и т.д.

Я полностью разделяю мнение своих уважаемых коллег и считаю, что автор диссертации Князь Аслан достоин присуждения ему ученой степени кандидата педагогических наук.

Спасибо за внимание.

**Şura üzvü, filologiya elmləri doktoru, professor QARA NAMAZOV:**

İmzası mətbuatın hər birinə çox yaxşı tanış olan Knyaz Aslanın dissertasiya işi çox gərəklı bir mövzuya həsr olunub. Müəllif bu sanballı

elmi-tədqiqat əsəri ilə bir daha sübuta yetirir ki, o, həm yaxşı şair, həm yaxşı jurnalist, həm də yaxşı araşdırıcıdır. Bəlkə də bu mövzu başqa tədqiqatçının qələmindən bu cür canlı, əhatəli, səviyyəli çıxmazdı, lakin Knyaz Aslanın şəxsiyyəti və istedadı bu əsərin çox yüksək səviyyədə meydana gəlməsində mühüm rol oynayıb. O, alimlər cərgəsinə qoşulmağa çoxdan layiq olan bir mütəxəssisdir.

#### **Şura üzvü, filologiya elmləri doktoru, professor CƏLAL ABDULLAYEV:**

Knyaz Aslan bu gün cəmiyyətdə hamını düşündürən, hamını narahat edən bir problemi çox yüksək səviyyədə tədqiq etmişdir. Onun dissertasiya işi şəxsiyyətin formalaşması istiqamətində sosial qurumların həyata keçirdiyi məqsədyönlü tədbirləri elmi şəkildə ümumiləşdirməkdən başqa, gələcək üçün müəyyən konsepsiyamı da özündə əks etdirir. Knyaz Aslan çox yetkin, qabiliyyətli, zəngin mənəviyyətli bir ziyalıdır. Əslində o, alim adını bu günə qədər dərc etdirdiyi çoxsaylı elmi məqalələri və ədəbi-bədii yazıları ilə qazanmışdır.

#### **Şura üzvü, pedaqoji elmlər namizədi, dosent RASİM KAZIMOV:**

Bir həmkar kimi, bir mütəxəssis kimi demək istəyirəm ki, dissertant 12 il ərzində topladığı təcrübəni öz əsərində çox cəzəl şəkildə ümumiləşdirə bilib. O, girişdə dissertasiya işində əsasən 4 kitabxananın iş təcrübəsindən istifadə etdiyini vurğulasa da, elmi tədqiqatın həmin kitabxanaların materialları əsasında yazıldığını qeyd etsə də əslində Mədəniyyət Nazirliyi sistemindeki 4 min kütləvi kitabxananın kitab fondlarının tərkibini açıb, bədii ədəbiyyat fondunun tematik təhlilini verib. Bu onu göstərir ki, Knyaz müəllim respublika miqyasındakı bütün kütləvi kitabxanaların fondunu ümumiləşdirməyi bacarıb. Ən maraqlısı odur ki, dissertantın müəyyənləşdirdiyinə görə son dövrlərdə nəşr olunan kitabların çox faizi kitabxanalara gəlmir. Əlbəttə, yaxşı kitab da, pis kitab da bizim mənəvi irsimizdir. Ona görə də biz onları öyrənməliyik, gələcək nəsillər üçün saxlamalıyıq.

Yaxşı olar ki, Knyaz müəllim kitabxanaların tələbatı əsasında hansı bədii kitabların latın qrafikasında nəşr olunmasının zəruriliyi haqqında bir konsepsiya irəli sürsün. Bu, həm nəşriyyatlar, həm kitabxanalar, həm də oxucular üçün çox faydalı olar.

Bütövlükdə Knyaz Aslanın dissertasiya işi kami bir əsərdir və onun müəllifi çoxdan alim adı almağa layiqdir.

#### **QONAQLARIN ÇIXIŞLARINDAN SEÇMƏLƏR**

##### **Xəzər Universitetinin rektoru, professor HAMLET İSAXANLI:**

Şəxsiyyətin formalaşması əslində psixologiya elminin obyektidir. Şəxsiyyətin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolu isə mövzunu, şübhəsiz, pedaqogikaya bağlayır. Mövzu əslində çox genişdir. Bədii ədəbiyyatın in-

sana təsiri kitabxana, məktəb, kütləvi informasiya vasitələri və İnternet vasitəsilə həyata keçirilir. Fikrimcə, İnterneti kitaba və kitabxanaya qarşı qoymaq düzgün deyil. Çünki İnternet kitabxanasının bir hissəsidir.

Əslində bədii ədəbiyyat şəxsiyyət vasitəsilə millətin təşəkkülünə, milli şüurunun inkişafına təsir göstərir. Bu da məsələnin çox böyük aktuallığını göstərir.

Son zamanlar Qərbdə «mədəni imperializm» anlayışı geniş yayılıb. XX əsrdə «mədəni imperializm», yeni mədəniyyəti, həyat tərziyi başqa ölkələrə yeritmək siyasəti özünü göstərir. Buna qarşı bədii ədəbiyyat durur. Bədii ədəbiyyat kimi xalqın kimliyini, onun keçmişini təsvir edən ikinci bir vasitə yoxdur.

Abuzər müəllimə və onun yetişdirməsi Knyaz müəllimə təşəkkür edirik ki, bu mövzunu tədqiqat obyektinə çeviriblər.

Knyaz Aslan uzun müddətdir ki, Xəzər Universitetində də işləyir. Çalışdığı sahə də mövzusu ilə bağlıdır. O, «Xəzər Xəbər» jurnalının baş redaktor müavini, Azərbaycan ədəbiyyatından da dərslər deyir.

Şəxsiyyətin formalaşmasından söhbət açan şəxsin özünün güclü şəxsiyyəti və mənəviyyəti olmalıdır. Knyaz Aslanın yazısı, şəxsiyyəti bizə məlumdur. Onun bu mövzunu yazmağa və alim adı almağa kifayət qədər haqqı çatır.

##### **Əməkdar elm xadimi, professor CAMAL MUSTAFAYEV:**

Kitab, kitabxana haqqında danışmağa mənəm də mənəvi haqqım var. Mütaliə nədir? Ən yaxşı təhsil özüntəhsildir. Mən hələ Moskvada təhsil aldığım illərdə ömrümü Moskvanın kitabxanalarında keçirmişəm. Lenin adına SSRİ Dövlət Kitabxanasının əməkdar oxucusu adını qazanmışam. O vaxt mənəm fəal oxucu kimi kinrjurnala da çəkmişdilər.

Fransız filosofu Helvetsi deyirdi ki, biz kitabları dostlar kimi seçirik. Kitabı seçmək özünə mənəvi ömür həmdəmi seçməkdir. Başqa bir filosof isə deyib ki, sən hansı kitabları oxuduğunu mənə söylə, mən sənə necə adam olduğunu deyim.

Kitabın mənəvi tərbiyədəki əhəmiyyətindən yazan Knyaz müəllim mövzunun öhdəsindən gəlib, maraqlı və gözəl tədqiqat əsəri yazıb.

Bir neçə cəhətə diqqətinizi cəkmək istəyirəm.

Knyaz Aslan mənəm ən yaxşı tələbələrimdən olub. O vaxtlar da biz ədəbi məclislərdə, şair və yazıçılarla keçirilən görüşlərdə tez-tez görüşürdük, ədəbiyyatımızın keçmiş, bu günü və gələcəyi haqqında geniş fikir mübadiləsi aparırdıq.

Bir neçə il əvvəl mən Knyaz Aslan haqqında «Qəlb gözəlliyi» adlı məqalə yazmışam. Platondan da epiqraf gətirmişəm: «Yaxşı insan qəlb gözəl olandır». Knyaz Aslanın qəlb gözəldir, şəxsiyyəti gözəldir və mənəvi tərbiyədən yazmağa tamamilə haqqı var. Knyaz Aslan kimi alimin elmə gəlməsi bizi çox sevindirir. Mən Dissertasiya Şurasının üzvü olmasam da, Knyaza ürəkdən səs verirəm, ona uğurlar arzulayıram. Knyaz

Aslana namizədlik azdır, icazə versələr, doktorluq dərəcəsinə də layiq görmək olar.

### **Filologiya elmləri doktoru, professor VAQİF ARZUMANLI:**

Kitab və kitabxana mədəniyyəti haqqında onu demək olar ki, hansı millətin kitabxanası zəngindir, o millətin mədəni səviyyəsi yüksək hesab edilir. Bu baxımdan dissertasiyanın mövzusu çox aktualdır. Azərbaycan kitabxanaşünaslıq elminin patriarxı Abuzər müəlliminin rəhbərliyi ilə Knyaz Aslan kitab, mütaliə, kitabxana haqqında gözəl bir əsər yazmışdır. Bu əsər maraqlı bir şəxsiyyətin uzun illər çəkdiyi əziyyətin nəticəsidir. Knyaz müəllim elə bir ziyalı, elə bir insandır ki, bu işi görməyə mənəvi haqqı çatır. Knyaz Aslan təkcə araşdırıcı deyil, həm şairdir, həm jurnalistdir, həm də dili və dilçəyi olan müharibə veteranıdır, Qarabağ cəbhəsinin əldə silah tutmuş iştirakçısıdır.

Knyaz müəllimin kitabxana və kitabxanaşünaslıqla bağlı yazdığı əsərin qiyməti ondadır ki, o, əsasən üç əsas məsələni ön plana çəkib:

1) Bəşər tarixindən bəri alim, filosof, şair və yazıçı əsərini ona görə yazır ki, kütləyə təsir göstərsin, onu tərbiyə eləsin. Bu mənada bədii ədəbiyyatın insan tərbiyəsində çox böyük rolu var.

2) Azərbaycanda kitabxanalar hansı işləri görüb ki, onların əsasında oxucuların vətənpərvərlik tərbiyəsi güclü olsun?

3) Knyaz müəllimin üçüncü hədəfi gənc nəslin tərbiyəsində kitab və kitabxananın rolunu göstərməkdən ibarətdir. Bu, çox mühüm məsələdir. Bu gün Azərbaycan məktəblərində şagirdlər, təəssüf ki, Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı səthi məlumatla məlikdirlər. Bəzi ziyalılarımız da az məlumatlıdırlar. Təəssüf edin ki, bəzi millət vəkllərimiz belə hansı rayonlarımızın erməni işğalı altında olduğunu dəqiq bilmirlər. Bu milli faciəmizdir! Bu sahədə çox işlər görülməlidir.

Knyaz Aslan universal, yetişmiş bir ziyalıdır. O, pədaqoji elmlər namizədi adı almağa tamamilə layiqdir. İnanıram ki, Knyaz müəllim tezliklə doktorluq dissertasiyasını da uğurla müdafiə edəcək.

### **Filologiya elmləri namizədi, dosent SAHİB RZAYEV:**

Knyaz müəllim haqqında xüsusilə universitetdən kənardan gəlmiş görkəmli alimlərimizin dedikləri sözlər məni çox sevindirir.

Knyaz Aslanın bu gün açıq müdafiəyə təqdim etdiyi dissertasiya işi bəşəri mahiyyət kəsb edən aktual bir mövzuya həsr edilmişdir. Dissertasiya işində insanın kamilləşməsində, elmi dünyagörüşünün formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolu açılmış, müəllifin əldə etdiyi nəticələr təhlil edilərək ümumiləşdirilmişdir.

Məlumdur ki, insanın kamilləşməsi və elmi dünyagörüşünün formalaşması onun elmi və bədii estetik idrakının inkişafı ilə əlaqədardır. Bu cəhətdən bədii ədəbiyyat həm elmi, həm də estetik idrak üçün əsl qida mənbəyidir. Ədəbiyyatşünaslar qeyd edirlər ki, bədii əsər bədii təfəkkürün məh-

suludur. Xeyr, hər bir həqiqi bədii əsər eyni zamanda həm bədii, həm də elmi təfəkkürün məhsulu kimi yaranır.

Bunu elmin ilk təsnifatını yaranan böyük Aristotel hələ e.ə. IV əsrdə öz "Poetika" əsərlərində əsaslandırmışdır ki, o, bu gün də tam təqdir olunur. Elmi və estetik idrakın birgə inkişafı isə şəxsiyyətin formalaşması üçün qoşa qanad rolunu oynayır. Müzakirə olunan əsərin müəllifi məhz bu ideyalara istinad edərək şəxsiyyətin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolunu konkret əsərlərin nümunəsində konkret müəlliflərə olan münasibətdə təhlil edir, maraqlı fikirlər söyləyir.

Bədii ədəbiyyat insanın elmi və estetik təfəkkürünü inkişaf etdirməklə bərabər, həm də insanda vətəndaşlıq hissi, vətənpərvərlik ruhu yaradır, əxlaqi keyfiyyətlər aşılayır, onu mənəvi cəhətdən zənginləşdirir.

Bir cəhəti qeyd edək ki, yaşlı nəslin şahidi olduğu Böyük Vətən müharibəsində hər an ölümlə qarşılaşmalı olan döyüşçülər nə həkim, nə alim, nə də müəllim gözləmədilər. Yalnız şair və yazıçı ilə görüşə mənəvi ehtiyac duyurdular. Şair və yazıçılarla hər bir görüş onlarda cəsarət, Vətənə məhəbbət və qeyrət hissi yaradırdı. Bu yerdə Səməd Vurğunun olmuş hadisədən götürülmüş "Mənə belə söylədilər" şerindəki yaralı əsgərin ölümqabağı həkimə müraciətlə dediyi sözləri xatırlamaq olmur:

*Dedi: Doktor! Aman doktor!*

*Sağlığuma güman yoxdur!...*

*Bıçağımı saxla bir dəm,*

*Bilirəm ki, öləcəyəm...*

*Gözüm yolda könlüm səsdə,*

*Dinlə məni son nəfəsdə:*

*Qoy Vurğunun sözlərindən*

*Bir bənd deyim son dəfə mən.*

*Sən də eşit bu nəğməni,*

*Qoy dolasın o, aləmi:*

*"El bilir ki, sən mənimsən,*

*Yurdum, yuvam, məskənim sən.*

*Anam, doğma vətənim sən,*

*Ayrılarım könül candan,*

*Azərbaycan, Azərbaycan!"*

*Deyib bu son sözlərini,*

*Yumdu qara gözlərini...*

Həyatda çox baş vermiş bu kimi hallar şəxsiyyətin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolunu göstərən mühüm faktlardır.

Bizim ədəbiyyatşünaslığımızda ədəbiyyatımızın tarixi, görkəmli şair və yazıçılarımızın həyat və fəaliyyəti əsaslı şəkildə tədqiq edildiyi halda təəssüf ki, bədii ədəbiyyatın insan mənəviyyatına, insan şəxsiyyətinin formalaşmasına təsiri, xüsusilə bu təsirin elmi mexanizmi barədə elmi əsərə rast gəlmirik. Halbuki rus ədəbiyyatşünaslığında bu barədə kifayət

qədər yazılmışdır. Knyaz Aslanın dissertasiyasının elmi aktuallığının bir cəhəti də bununla izah olunur. alıdır.

Dissertasiya işində tədqiq olunan ikinci problem bədii ədəbiyyatın təbliği, oxucuların bədii ədəbiyyatın mütaliəsinə cəlb edilməsi sahəsində böyük xidmətləri olan kitabxanaların fəaliyyətini, orada bu sahədə aparılan işlərin pedaqoji mahiyyətini araşdırıb təhlil etməkdən ibarətdir. Dissertant 10 ildən artıqdır ki, bu istiqamətdə ciddi araşdırmalar apararaq kitabxanaların fəaliyyətini ümumiləşdirmişdir.

Dissertasiyanı oxuduqca kitabxanalarda keçirilən müxtəlif məzmunlu kütləvi tədbirlər – şair və yazıçılarla görüşlər, bədii əsərlərə dair kitab müzakirələri, oxucu konfransları, ədəbi-bədii gecələr və bu tədbirlərin oxuculara mənəvi təsiri barədə bizdə aydın təsəvvür yaranır. Bütün bunlara əsaslanaraq mənim fikrim budur ki, Knyaz Aslanın dissertasiya işi bitkin bir əsər təsiri bağışlayır. Bu əsərə görə onun müəllifi pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almağa layiqdir. Knyaz Aslan mövzunun öhdəsindən uğurla gəlib və onun alimlik adını almağa tam haqqı var.

#### **Pedaqoji elmlər namizədi, dosent ƏŞRƏF XƏLƏFOV:**

Burada Knyaz Aslanın universal fəaliyyəti haqqında xeyli danışıldı, amma onun 1997-ci ildən bu günə qədər «Kitabxanaşünaslıq və bibliografya» elmi-nəzəri və təcrübi jurnalının məsul redaktoru kimi çox gərəkli iş gördüyü barədə heç nə deyilmədi. İndiki dövrdə təmənənəsiz olaraq belə yüksək səviyyəli jurnal hazırlayıb meydana çıxarması Knyaz müəllimin peşəkarlığının bariz nümunəsidir.

Dissertasiya işi də çox gözəl təsir bağışlayır. Burada yenilik, orijinallıq daha çoxdur. Mənə belə gəlir ki, bu əsərə fəlsəfə üzrə də, pedaqogika üzrə də, filologiya üzrə də alimlik dərəcəsi vermək mümkündür. Məni narahat eləyən yeganə səbəb Knyazın çox gec müdafiə etməsidir. Ona gələcək işlərində daha böyük uğurlar arzulayıram!

#### **Birdəfəlik Dissertasiya Şurasının sədri, pedaqoji elmlər doktoru, professor NÜBAR MUXTAROVA:**

Burada görkəmli akademiklər, alimlər, opponətlər dissertasiya işi haqqında çox gözəl çıxış etdilər, ona yüksək qiymət verdilər. Natiqlərin qeyd etdikləri kimi, Knyaz müəllim bir alim kimi yetkinləşmişdir. Onun yetkinləşməsində, əlbəttə ki, elmi rəhbəri, akademik Abuzər Xələfovun böyük rolu var. Çünki o, uzun illər ərzində Knyaz müəllimlə birgə fəaliyyət göstərərək, onun tədqiqat işinin belə yüksək səviyyəyə çatması üçün xeyli zəhmət sərf edib. Bu günkü uğurlu müdafiə əslində həm də Abuzər müəllimin çox böyük nailiyyətləridir, çox böyük qələbəsidir.

Bu gün müdafiə olunan dissertasiya işi aktual bir problemə həsr olunmuşdur. Azərbaycanın müstəqilliyi şəraitində, milli dövlət quruculuğu prosesində belə bir tədqiqatın aparılması çox vacibdir. Şəxsiyyətin formalaşması problemi bu gün hamını düşündürən məsələlərdəndir. Dövrümüz

üçün hərtərəfli inkişaf etmiş kamil insanların yetişdirilməsi sosial institutların qarşısında duran ön mühüm problemlərdən biridir. Bu baxımdan respublika kitabxanalarında bədii ədəbiyyatın oxucular arasında təbliği xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu məsələni araşdıran dissertant pedaqogika və kitabxanaşünaslıq elmləri üçün mühüm elmi nəzəri və təcrübi əhəmiyyət daşıyan qiymətli tədqiqat işi aparmışdır.

Ataların çox müdrik sözləri var. Mən onlardan birini sizə xatırlatmaq istəyirəm: «Qələmlə yazılan sözü balta ilə kəsmək olmaz». Biz bu qələmlə sözləri kitablara yazırıq. Həmin kitablarnın xəzinəsi isə kitabxanadır. Ona görə də kitabxanaları qoruyub saxlamalıyıq, müasirləşdirməliyik.

Şəxsiyyətin formalaşması problemi ilə fəlsəfə, pedaqogika, psixologiya, sosiologiya, ədəbiyyatşünaslıq və başqa elmlər də məşğul olur. Amma bu iş pedaqoji cəhətdən işlənir. Burada bədii ədəbiyyatın şəxsiyyətin kəmilləşməsindəki rolu tədqiq olunur. Çünki bu məsələdə bədii ədəbiyyatın əhəmiyyəti misilsizdir, qiymətsizdir, misilsizdir.

Bədii əsərlər ilk növbədə gözəl dildə yazılmalıdır, nəfis şəkildə nəşr olunmalıdır. Bizim klassik ustalarımızın çox dəyərli bədii əsərləri var. İndi biz onları latın qrafikasına çeviririk. Düzdür, bu çox çətindir və xeyli vaxt tələb edir. Amma axı uşaqların mənəvi tərbiyə prosesi davam edir, ona görə də nəşriyyatlarımız latın qrafikası ilə çap olunacaq bədii ədəbiyyat nümunələrinin nəşrini sürətləndirməlidirlər. Biz mütəxəssislər də bu işdə öz köməyimizi əsirgəməməliyik.

Dissertasiyanın dili elmi, sadə və səlisdir. Burada iş haqqında bəzi iradlar da səsləndi. Fikrimcə, dissertant onlara əsaslandırılmış cavablar verə bildi. deyilənləri ümumiləşdirərək belə qənaətə gəlirik ki, Knyaz İlyas oğlu Aslanovun «Şəxsiyyətin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolu (Azərbaycan kitabxanalarının materialları əsasında)» mövzusunda yazdığı namizədlik dissertasiyası yeni orijinal tədqiqətdir. Avtoferat və müəllifin çap etdirdiyi əsərlər dissertasiyanın məzmununu tam əhatə edir və AAK-ın tələblərinə cavab verir. Ona görə də dissertant Knyaz Aslanov 05.25.03-«Kitabxanaşünaslıq, bibliografyaşünaslıq və kitabşünaslıq» indeksi üzrə pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almağa layiqdir.

\*\*\*

## BİZİM MÜƏLLİFLƏR

**Abuzər Alı oğlu Xələfov** – Əməkdar elm xadimi, BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri, tarix elmləri doktoru, professor

**Xəlil İsmayıl oğlu İsmayılov** – Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekani, pedaqoji elmlər namizədi, dosent, Azərbaycan Kitabxana İşinin İnkişafı Assosiasiyasının prezidenti

**Zöhrab Hüseyn oğlu Əliyev** – BDU-nun Bibliografiyaşünaslıq kafedrasının müdiri, pedaqoji elmlər namizədi, professor

**Tacəddin Fərhad oğlu Quliyev** – BDU-nun Kitabxana fondu və kataloqların təşkili kafedrasının müdiri, tarix elmləri namizədi, dosent

**Əsrəf Teymur oğlu Xələfov** - BDU-nun Bibliografiyaşünaslıq kafedrasının dosenti, pedaqoji elmlər namizədi

**Əli Musa oğlu Rüstəmov** - BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti, pedaqoji elmlər namizədi

**Zöhrab İsa oğlu Baxşəliyev** – BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti, tarix elmləri namizədi

**Nadir İslam oğlu İsmayılov** – BDU-nun Bibliografiya kafedrasının dosenti, pedaqoji elmlər namizədi, Respublika Elmi Texniki Kitabxanasının direktoru

**Elçin Yusif oğlu Əhmədov** – BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekan müavini, pedaqoji elmlər namizədi, baş müəllim

**Knyaz İtyas oğlu Aslan** – BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasının baş müəllimi

**Nuriyə Zakir qızı Mustafayeva** – BDU-nun kompüter mərkəzinin mühəndisi